

**O'QUVCHILAR ONGIGA "UMID BILAN YASHASH – ENG KATTA
BOYLIK!" EKANLIGINI SINGDIRISHDA PSIXOLOGNING O'RNI**

*TOSHKENT SHAHAR YUNUSOBOD TUMANI
MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIM BO'LIMIGA QARASHLI
220-UMUMIY O'RTA TA'LIM MAKTAB PSIXOLOGI
IMOMOVA DILDORA KABILOVNA*

Annotatsiya: Mazkur maqolada bugungi kunda insonlar o'rtasida turli xildagi salbiy tuyg'ular va hayotdagi qiyinchiliklar sababli umidsizlik xolatiga tushganlar uchun umid bilan yashashning qanday imkoniyat va boylik ekani haqida yoritib o'tgan. Bunday xolatlar maktab o'quvchilari orasida xam kuzatilayotgani va bu xolatda maktab psixologining olib boradigan sai harakatlarining ijobiy natijalari xaqida aytib o'tgan. Umid — bu o'quvchini bilim olishga, o'z ustida ishlashga, hayotda yaxshi yashashga, o'zini rivojlantirishga undovchi bir mo'jizadir.

Kalit so'zlar: motiv, konsultatsiya, psixologik konsultatsiya, empatiya.

Kirish Qism Bugungi globallashuv va ijtimoiy dinamik jarayonlar sharoitida ta'lim muassasalarining vazifasi faqat bilim berish bilan cheklanmaydi. Maktablar o'quvchilarning shaxsiy rivojlanishi, ijtimoiy muhitga moslashuvi, emotsional barqarorlikka erishishi, ularning hayotida rangli o'zgarishlarni sodir etish uchun umid uyg'otish kabi murakkab psixologik jarayonlarda ham faol ishtirok etadigan institutga aylangan. Ayniqsa, o'sish bosqichida bo'lgan bolalar uchun sinf jamoasi, o'qituvchi bilan aloqa, do'stlar orasidagi munosabatlar katta ahamiyatga ega. Bu ijtimoiy vaziyatlarga moslashish jarayonida o'quvchilar ko'plab psixologik to'siqlarga duch kelishlari mumkin. Aynan shunday sharoitda maktab psixologi muhim vazifani bajaradi: u o'quvchi shaxsini chuqur anglash, ijtimoiy moslashuvdagi muammolarni aniqlash va ularni bartaraf etish bo'yicha tizimli faoliyat olib boradi. Bolalar ongida hayotda yashashga va yaxshi imkoniyatlarga erishishda umid uyg'otish bilan xam yutuqqa erishadi. Maktab psixologi nafaqat muammoga yechim topuvchi, balki ijtimoiy-psixologik sog'lom muhitni shakllantiruvchi mutaxassis sifatida maydonga chiqadi. Zamonaviy ta'lim tizimida o'quvchining shaxsiy rivojlanishi, ijtimoiy muhitda o'z o'rnini topa olishi va hissiy barqarorligi muhim omillar sifatida e'tirof etilmoqda.

Asosiy Qism Maktab psixologining faoliyati o'quvchining ichki dunyosini ochish, u bilan individual ishlash orqali uning ijtimoiy faolligini oshirishga xizmat qiladi. Psixologik yondashuvda, ayniqsa, ijtimoiy moslashuvga qaratilgan faoliyatlar-guruhli treninglar, rolli o'yinlar, empatiyani rivojlantiruvchi mashqlar-bolaning o'z tengdoshlariga nisbatan ishonch va hurmat bilan qarashini ta'minlaydi. Bu esa shaxsning jamiyatda to'laqonli

O'ZBEKISTON: ZAMONAVIY ILM-FAN VA TADQIQOT MASALALARI

ishtirok etishi uchun zarur poydevor hisoblanadi. Bundan tashqari, bola maktab muhitida o'z qiziqishi, qobiliyati, yetakchilik fazilatlarini ham namoyon etib boshlaydi. Bunday jarayonlarda psixolog bolaning ijtimoiy rolini aniqlab borishi, unga shaxs sifatida o'zini topishiga yordam berishi kerak. Har bir o'quvchining psixologik portretini yaratish, uning kuchli va zaif jihatlarini aniqlash orqali moslashtirilgan metodlar ishlab chiqiladi. Psixologik yondashuvlar shuni ko'rsatadiki, ijtimoiy moslashuvdagi muvaffaqiyat faqat tashqi sharoitlarga bog'liq emas. Bu bolaning ichki tayyorgarligi, o'z-o'zini anglash, histuyg'ularini boshqarish, vaziyatlarga nisbatan ongli yondashuvi bilan ham bog'liq. Bunday qiyin vaziyatlarda maktab psixologining vazifalaridan eng muhimi bu o'quvchilarda hayotga bo'lgan umidni uyg'otish xamdir. Bolalarda qiyin vaziyatlar tug'ilishi bu o'smirlik davrida ko'p uchraydi. Ana shu holatlarda maktab psixologi faqat maslahatchi emas, balki rivojlantiruvchi, motivatsiya beruvchi mutaxassis sifatida harakat qilishi kerak. O'quvchilarning ijtimoiy moslashuvi-bu ularning jamiyatga kirishib ketish, o'zini jamoada tutish, vazifalarni ado etish va atrofdagilar bilan sog'lom munosabatlar o'rnatish qobiliyatidir. Biroq bu jarayonda bolalar ko'pincha qiyinchiliklarga duch keladilar: uyatchanlik, tajovuzkorlik, jamoadan chetlashish yoki do'st orttira olmaslik hollari ko'p kuzatiladi. Maqola muallifi tomonidan ta'kidlanganidek, ijtimoiy moslashuv bu faqat tashqi muhitga ko'nikish emas, balki shaxsning ichki holatining ijtimoiy talablar bilan muvofiqlashuv jarayonidir. Ular alohida ehtiyojli o'quvchilar misolida ko'rsatadiki, ijtimoiy moslashuv jarayoni bolaning o'zini qanday qabul qilishi, qanday ijtimoiy rolga ega bo'lishi, tengdoshlar bilan qanday aloqa o'rnatishini chuqur tahlil qilishni talab qiladi. Shu nuqtai nazardan, maktab psixologi uchun asosiy vazifa-o'quvchining o'z individual xususiyatlarini inobatga olgan holda, uning sinfda va maktabda ijtimoiylashuviga to'siq bo'layotgan ichki va tashqi omillarni aniqlashdir. Bular orasida: hissiy labillik (tez o'zgaruvchan kayfiyat), o'z-o'zini qadrlashdagi muammolar, kommunikativ faollik pastligi, ijtimoiy tashabbus yetishmasligi kabi holatlar mavjud bo'lishi mumkin. Psixologik yondashuvda, aynan faoliyatga tayanib shaxsni o'rganish orqali bolaning ijtimoiy moslashuvini chuqur anglash mumkin bo'ladi. Bojovich bolani "faol ijtimoiy mavjudot" sifatida talqin qiladi. Ya'ni, bola jamiyatda o'ziga o'rin qidiradi, ma'no izlaydi, o'zini anglashga intiladi. Shuning uchun ijtimoiy moslashuv bu oddiy "muvofiqlashuv" emas, balki bolaning ongli tanlovi, hissiy reaksiyasi va maqsadli harakati natijasidir. Bu nazariy qarashdan kelib chiqib, maktab psixologi: faqat tashqi xatti-harakat emas, uning ichki sabablari bilan ishlashi, bolaning motivatsiya tizimini aniqlashi, har bir ijtimoiy vaziyatni bola qanday idrok qilayotganini tushunishi va o'quvchining shaxsiy o'sishi uchun qulay shart-sharoit yaratishi kerak. Demak, Bojovich yondashuvi maktab psixologini "moslashtiruvchi emas, balki shakllantiruvchi", ya'ni shaxsni ongli ravishda yo'naltiruvchi mutaxassis sifatida ko'rsatadi. Shuningdek, maktab

O'ZBEKISTON: ZAMONAVIY ILM-FAN VA TADQIQOT MASALALARI

psixologi o'qituvchilar va ota-onalar bilan hamkorlikda ishlaydi. Chunki bola muammolarining ildizi ko'pincha oilaviy yoki sinf muhitidagi muvozanatsizliklarga borib taqaladi. Shuning uchun psixolog maktab jamoasini ham psixologik madaniyat bilan qurollantirishga harakat qiladi.

Shuningdek, u o'quvchining o'ziga bo'lgan ishonchi, o'zini qadrlashi, kommunikatsiya ko'nikmalarini kuchaytirishni ijtimoiy moslashuvning asosi deb hisoblaydi. Agar o'quvchi sinfda o'zini erkin tuta olsa, o'z fikrini ochiq ayta olsa, tengdoshlar tomonidan qabul qilinsa-bu uning shaxsiy faolligi va ijtimoiy barqarorligiga zamin yaratadi.

Xulosa: Xulosa qilib aytganda, maktab psixologining o'quvchilarining hayotida eng muhim ro'lidan biri uning umid uyg'otuvchilik vazifasida bo'lishidir. Ijtimoiy moslashuvdagi roli zamonaviy ta'lim tizimida alohida ahamiyat kasb etadi. Tahlillar shuni ko'rsatadiki, o'quvchilarda uchraydigan psixologik va ijtimoiy muammolar-uyatchanlik, past ijtimoiy faollik, do'stlashishdagi qiyinchiliklar-o'z vaqtida aniqlanmasa, ularning shaxsiy rivojlanishiga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin. Shu bois, maktab psixologi o'quvchilarning emotsional holatini tushunish, ijtimoiy muhitga moslashuvini osonlashtirish, sinfdagi sog'lom psixologik iqlimni shakllantirishda muhim mutaxassis sifatida maydonga chiqadi.

FOYDALANGAN ADABIYOTLAR

1. Umarov B.M. Psixologiya. Toshkent: "O'qituvchi", 2012.
2. Z.Nishonova Z., Ergashev P. Oliy maktab psixologiyasi. Toshkent: "Fan va texnologiya", 2012.
3. Gaynutdinova L., Kasimova M., Mo'minova S., Alimova G. Alohida ehtiyojlari bo'lgan o'quvchilarni psixologik qo'llab-quvvatlash usullari. Toshkent: "Fan", 2022.
3. Shoimqulova M.Sh. Maktabda psixologik xizmat. Toshkent: "Ilm Ziyo", 2023.
4. Bojovich L.I. Shaxs taraqqiyoti psixologiyasi. Moskva: "Pedagogika", 2000.

